

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
”זה יוסף שהוא לב בחכמה” (רע”)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ”ל

פרשת דברים תשפ”ו • שנה ו' - גליון רפ”ב • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גיליון הש”ס
יבמות מז.

וְשִׁפְטָם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ (טז, ט).

נאמנותו של אדם לשווי נפשיה 'חתיכה דאיסורא'

ביבמות (מז), תנו רבנן, 'ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו', מכאן אמר רבי יהודה, גר שנתגייר בבית דין - הרי זה גר, בינו לבין עצמו - אינו גר. מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה, ואמר לו, נתגיירתי ביני לבין עצמי, אמר לו רבי יהודה, יש לך עדים, אמר לו, לא. יש לך בנים, אמר לו, הן. אמר לו, נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך.

ובתוספות (ד"ה נאמן) כתבו: היינו דווקא במילי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא, אבל אם בא על בת כהן - לא פסלה וכו'.

צריך עיון, דהא עכו"ם אינו אסור בישראלית (ראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ט), ואי שישיראלית אסורה בו (להלן ז, ג; עין עבודה זרה לו); לגבה תו אמאי יהיה נאמן? וצריך לומר, דגופו של אדם הוא שלו, וכשם שנאמן על ממונו 'יותר ממאה עדים' (ראה כריתות יב), כך נאמן על גופו, ולכן יכול למשוך גופיה חתיכה דאיסורא שתהיה היא אסורה בו, וכך מטילים בזה דברי החכם צבי בתשובה (ח"א סימן קנ"ה ע"ד ראייתו), עיון שם היטב.

גיליון הש”ס
סנהדרין ו'.

לא תגורו מפני איש (א, י).

איני נזקק לכם בפשרה

בסנהדרין (ז), ריש לקיש אמר, שנים שבאו לדין, אחד רך ואחד קשה (בעל מריבה מטריח דייקן, רש"י), עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה, אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם, שמא נתחייב חזק, ונמצא חזק ורדוף. משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם, שנאמר 'לא תגורו מפני איש'.

עיון שו"ת מהר"י ברנא (סימן ריג ד"ה מעשה), אי גם בפשרה הוא כן, ועיון שם היטב כל התשובה [וז"ל: דלא אשכחן איסור בסלוק אלא גבי דין גמור ולא בפשרה,

מקום דותן הוא כפר הסמוך לשכם, ונקראת על שם שכם, ולכן אמרין דבשכם מכרו, עיון שם היטב.
ואין מבואר גם שם, אם הכוונה דמפאת דהוא סמוך לשכם לכן קרינן ליה אנן שכם, ואמרין דבשכם מכרו כו', ואמרין משום זה דשכם מוכן לפורעניות, או הכוונה דכך היה ידוע ומקובל לחכמים, דכפר דותן היה נקרא על שם שכם בפועל, ודו"ק.

ועיון עוד בירושלמי בבא בתרא שם (פ"ד ה"ז), דמחלק לעניין כפרים הסמוכין לעיר בין אם הם בתחומה או לא, ועיון שם **במראה הפנים** (ד"ה מאן).¹ ועיון **בפתחי תשובה** אבן העזר (סימן קכ"ט א) וכו'.² ועיון עוד בירושלמי סנהדרין (פ"א ה"ב), מימר בתים מיהודה ושדות מדן, עיון שם דקרי קרא לשדות שסביב עיר 'בעלת' בשם 'בעלת', עיון שם היטב **בפני משה** (ד"ה בתים). ואולי הכוונה לשדות שהם בעיבורה של עיר.

הפטרה

גיליון הש”ס
קידושין סא.

אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו.

ואם תאמרו ומריתם חרב תאכלו (ישעיה א, יט, כ).

פלוגתא אם נגדיות הטבה היא הרעה או שלילת הטבה

בקידושין (סא), רבי מאיר אומר, כל תנאי שאינו כתנאי בני גז ובני ראובן - אינו תנאי, שנאמר (במדבר לב, כט) 'ויאמר אליהם אם יעברו בני גז ובני ראובן, וכתוב (שם שם, ל) 'ואם לא יעברו חלוצים'. רבי חנינא בן גמליאל אומר, צריך הדבר לאומרו, שאלמלא כן, יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו.

ובגמרא שם (סא), בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב 'אם תאבו ושמעתם וגו' ואם תאמרו ומריתם וגו', אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה ל'אצטריך, סלקא דעתך אמינא 'אם תאבו' טובה, 'ואם תאמרו' לא טובה ולא רעה, קא משמע לן.

כמחלוקת המקשן והתרצן כאן - אם נגדיות ההטבה הוא הרעה, או רק שלילת הטבה לבד, יש מחלוקת תנאים בשבועות (כז), ורבי יהודה בן בתירא אמר לן, אטו הטבת אחרים לאו אף על גב דליתא בכלל הרעת אחרים כו', ורבנן, התם איתיה בלא אטיב כו'.

(המשך בעמוד הבא) << >>

(א) כך הקשו גם בשו"ת **חמדת שלמה** יורה דעה סימן כט אות ג, ובקרו **אורה** יבמות מז. בתוספות ד"ה נאמן.

(ב) שהביאו בשם חכם אחד, שכל סביבות העיר נחשב כעיר, וכתבו: "ואין להתיר בסברת החכם (בענין הגדון שם) בלי שום ראייה מסוגיית גמרא".

(ג) וזה לשונו: "ותמיה לי על הגאונים אלו, שלא הביאו ראיה מגמרא דמכות פרק אלו הן הגולין וכו', דמבואר שם דחברון וכל פרוזדאה דחברון נקרא על שם 'חברון', ואם כן הוא הדין הכי נמי וכו'".

(ד) שהביא מנדרים פ"ז מ"ה **ומריבם** הלכות מכירה פכ"ו ה"א, שתחומי העיר אינם בכלל העיר.

(ה) שהאריך במי שמגרש תוך עיבורה של עיר, אם כותבים בגט את שם העיר.

מרגניתא דיוסף

ענינים מופלאים, פניני חכמה ודעת ושכיות חמדה מתורת רבינו זי"ע

נס 'עומדים צפופים' מצאנו גם בזמן הזה

מצינו (אבות פ"ה מ"ה) מְנַסִּי הֵבִית הַמִּקְדָּשׁ, שהיו עומדים צפופין ומשתחוין רוחים. וזה היה בכח קדושת המקדש, כי **המהר"ל מפראג ז"ל** (דרך חיים שם ד"ה אמנם; גבורות השם הקדמה שניה ד"ה אמרו) כתב על זה, כי היה מפאת שהשתחווה הוא לשם י"ק, כמבואר בש"ס סוכה (נג), לייק' אנו משתחוים, וְשֵׁם זֶה מֵרַחֵב בְּמִצֵּר וּכְדֻכָּתֵיב (תהלים קיח, ה) 'מן המיצר קראתי י"ק ענני במרחב י"ק', וזהו שהיו משתחוים רוחים אף שהיה המקום צר ומיצר - שהיו 'עומדים צפופים', עד כאן דבריו ז"ל.

ואותו קדושת השם י"ק הוא גם כן בבית הכנסת, כי גם בבית הכנסת - מבואר בשו"ת **תשב"ץ** (ח"ג סימן רא ד"ה ויש), שראה גם במקדש מעט 'עומדים צפופים ומשתחוים רוחים'.

פרק טו (ב) בין השמשות

ואמר עירבו לי בזה, עירובו עירוב. היום קודש ולמחר חול, ואמר עירבו לי בזה, אין עירובו עירוב. ומאי שנא, היום חול ולמחר קודש - מספיקא לא נחתא ליה קדושה (בבין השמשות דקונה העירוב), היום קודש ולמחר חול - מספיקא לא פקעה ליה קדושתיה מיניה, עכ"ל הגמרא. ומבואר דשייך חזקה גם בספק בין השמשות.

ואולם יש לומר דאין כוונת הש"ס עירובין הנ"ל לחזקה דמעיקרא, כי אם לחזקת ממון, דאין ההקדש יכול להוציא הממון מבעליו בספק, וכן להיפוך בהיום קודש כו' אי אפשר להוציא הדבר מרשות הקדש מספק, ובאתי רק להעיר.¹

צינונים לתורה כלל כ פסקא ז-יא

בירור בין השמשות על ידי תרגולות שהטילה

אינא בביצה (ז), כל שתשימו ביום נולד ביום - זו תרגולת. למאי נפקא מינה, לכדבר מרי בריה דרב כהנא, דאמר רב מרי בריה דרב כהנא, בדק בקנה של תרגולין מערב יום טוב ולא מצא בה ביצה, ולמחר השכים ומצא בה ביצה - מותרת.

עין שו"ת **מהרי" ברונא** (סימן קמט), וז"ל: שאל **מהרי" מרפור"ק יצ"ו**, היכא משכחת איסור הנולד אצל איסור, משוי היתיר. והשיב, פירות הנושרים בבין השמשות אסורים מספק שמא חשיכה הוא (ראה ביצה ב:), וכי נולד אצלם ביצה שניהם מותרים, דעל כרחך יום הוא, וערב שבת הוא, דאי לילה - אין תרגולות, מטיל ביצה בלילה, דכל המשמש ביום נולד ביום, בפרק קמא דביצה (ז), עכ"ל.

וצריך לומר, שלא אירע כזה מצולם שתטיל תרגולת ביצה בזמן בין השמשות, וכן שיליד אז עטלף², דאם לא כן, נברר מזה כל ספיקו של בין השמשות אם הוא יום או לילה, וכמוכח. ועיין מה שכתבתי **בגליון** שבת (לד). בתוספות ד"ה שניהם³.

ועיין פתחי תשובה יורה דעה (סימן מח ס"ק ב), לעניין אי חיות י"ב חודש מברר ספק פלוגתא בטריות, עיין שם היטב⁴.

בשביל החזקה לא ישתנה הזמן

ועוד נראה, דספק בין השמשות הוי ממש כספק דין, דכמו דבשביל החזקה לא ישתנה הדין (ראה משנה למלך הלכות טומאת צרעת פ"ב ה"א; פרי מגדים יו"ד סימן יח שפתי דעת ס"ק לד ד"ה אמנם), הכי נמי בשביל החזקה לא ישתנה זמן בין השמשות להיות לילה, ואפילו אם היתה החזקה לכל העולם גם כן לא היתה מועלת, כיון שהספק הוא בזמן אם הוא יום או לילה, וזה לא ישתנה בשביל החזקה.

מספק דבין השמשות מוכח שחזקה היא בירור

ודע, דמכל זה יש ראייה לדעת האומרים (ראה קונטרס הספיקות כלל א אות ו ד"ה ושמעת; נתיבות המשפט סימן לד ביאורים ס"ק טו) דהחזקה הוא מטעם בירור והכרעה בגוף הספק, שהחזקה מכרעת ומבררת הספק, דאילו לדעות האומרים (ראה שם שמעתתא שמעתא ז פרק ב ד"ה וענין; שו"ת רעק"א קמא סימן קלו ד"ה אולם) דחזקה איננה מבררת הספק, רק שהתורה גזרה דכשיהיה ספק ישאר הדבר לפי הדין שהיה עד עכשיו, אם כן גם כאן, נהי דבין השמשות אכתי ספק הוא, עם כל זה ראוי שישאר המסופק מחויב כמו שהיה מחויב עד עכשיו.

וכן בהך דבשביל חזקה לא ישתנה הדין ואכתי ספק הוא, עם כל זה ראוי שישאר הדבר המסופק כמו שהיה עד עכשיו. ועל כרחך דחזקה הוא מטעם בירור בגוף הספק, ועל כן בספק בין השמשות - לפי מה שכתבנו דלא שייך לומר בהו שהחזקה תברר הספק, לכן שפיר לא אמרינן בהו חזקה, ודו"ק.

חזקה בספק הקדש בבין השמשות

ואחרי כתבי, נזכרתי עוד מדברי הגמרא עירובין (לו), ככר זו היום (ערב שבת) חול ולמחר קודש,

מדוע אין אומרים חזקה בספק בין השמשות

עיינ בהוריות (ד). דאמר, משל דסומכוס למה הדבר דומה, לאדם שהביא כפרתו בין השמשות, ספק מבעוד יום נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו, שאין מביא אשם תלוי. וברש"י: ספק משחשיכה נתכפר לו - ולא הוי כפרה, ד'ביום צוותו' כתיב (ויקרא ז, לה: עיין מגילה כ:), דקיימא לן דפטור, דאין צריך להביא קרבן אחר כו', עכ"ל.

והנה אנו למדין מדברי הש"ס הנ"ל דין חדש, דאם מחויב חטאת והביאו בין השמשות, אין צריך להביא חטאת אחר, ואפילו אשם תלוי אינו צריך להביא, [דהיה הוא אמינא לומר דעל כל פנים אשם תלוי חייב, דכיון דיש ספק אם כיפר על העבירה או לא כיפר, אם כן יש עליו עתה ספק עבירה, והוי ליה כמו אכל חלב או שומן דחייב אשם תלוי (ראה כריתות ב:)].

חזקת חיוב שלו אינה מכריעה הספק של כל העולם

ואולם באמת קשה להבין הטעם, דמדוע אין חייב חטאת אחר, הרי הוא בחזקת חיוב להביא חטאת, ויש ספק אם יצא ידי חיובו, ואם כן מדוע לא ניזיל בתר חזקה.

ואולם בספק בין השמשות נראה דלא שייך חזקה, דכיון דספק בין השמשות הוא ספק אחד לו ולכל העולם אם הוא יום או לילה, ועל כן אי אפשר לומר שבשביל החזקת חיוב שלו נכריע דבין השמשות הוא לילה, שהרי הספק הזה הוא גם לכל העולם, ולגביהו ליכא חזקה, ואם כן כיון דלגביהו נשאר הדבר בספק, אם כן ממילא ההכרח שישאר גם אצלו ספק, כיון שספק אחד הוא לו ולהם, ואי אפשר דיהיה בין השמשות לכל העולם ספק יום ספק לילה, ולו ודאי לילה, ודו"ק.

(א) וכן בבית האוצר מערכת ב כלל יח אות טו דף ג. ד"ה והנה, הזכיר דבריו כאן וכתב לבאר ביתר הרחבה, עיין שם.

(ב) אדיתא בביצה ז, דכל שתשימו בלילה נולד בלילה - זו עטלף.

(ג) אם בין השמשות הוא ענין עצמי שיש בו מענין היום ומענין הלילה, או הוא רק ספק של מציאות, הובא בגליון הקודם.

(ד) בשם כמה **אחרונים** שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים בענין טריפות, אם רואים שהבהמה חיה י"ב חודש, כשרה, ודן שם הפתחי תשובה בדבריהם.

» » » (המשך מעמוד א)

עם הנתבע, מה שאין כן המורשה אין בכחו להתפשר בממון אחרים, עיין שם. ואם כן זה הרי הוא רק מניעת טובה וריוח, כיון דהנתבע חייב באמת הממון, רק שהיה הבעל דין מתפשר עמו ומניח לו והיה מרויח, ועתה אינו מרויח, וצריך לשלם הכל כמו שהוא חייב. ומה שאין כן הלוקח שדה שיש עליה עסיקין ועוררין שהיא שלהם, שלא יוכלו לדון עמו, מפאת היותו בעל זרוע וגבר אלם, אם כן הרי מריע לאחרים, כיון שהשדה באמת שלהם, ומפסיד להם שדה שלהם, ועל כן נחלקו גם כן בזה בקרא ד'לא טוב' וגו', אם נגדיות הטבה הוא הרעה או שלילת ומניעת הטבה, ודו"ק.

ועיין עוד שבועות (לה). במשנה, ויברך ויטב לך כו', עיין שם דמשמע לכאורה, דגם בברכה והטבה אמרינן דהמכלל הן כו' הוא קללה ורעה, לא שלילת הברכה וההטבה לבד, עיין שם היטב.

והתרצן בקידושין - אם הלאו של הן דהטבה הוא הרעה או שלילת הטבה.

וכזה גם כאן, הרי השיבו חכמים לרבי יהודה בן בתירא, לא, אם אמרת בשבועות הרשות, שכן עשה בה לאו כהן כו', והשיב רבי יהודה בן בתירא דאיכא הטבת אחרים דלא עשה בו לאו כהן, דהא ליתיה בהרעת אחרים, ועל זה משיבים חכמים, דגם שם עשה לאו כהן, דהא איתיה בלא אטיב, ואם כן הרי הפלוגתא גם כן אם בלאו של הן דהטבה - הוא הרעה או שלילת הטבה, ודו"ק.

ועיין עוד בשבועות שם (לא), 'ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו' (יחזקאל יח, יח), רב אמר, זה הבא בהרשאה. ושמאל אמר, זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין.

ונראה דפליגי גם כן בהנ"ל, דרש"י פירש שם (ד"ה זה) בהך דהבא בהרשאה, דהטעם שמא היה הבעל דין מתפשר

והיינו, דשם צריכה השבועה להיות לה חלות גם בהנגדיות, דומיא ד'להרע או להיטיב' (ויקרא ז, ד), דהם נגדיות - הרעה והטבה, וסבירא ליה לרבי יהודה בן בתירא דנגדיות הטבת אחרים הוא הרעת אחרים, ועל כן שפיר אמר דכי היכי דחל אהטבת אחרים, אף על גב דליתיה בהנגדיות - דהוא הרעת אחרים, הכי נמי חל אקיום מצוה, אף על גב דליתיה בביטול מצוה. ורבנן סבירא להו, דנגדיות הטבה הוא רק שלילת הטבה, ועל כן התם שפיר איתיה בהנגדיות - דהיינו בלא אטיב, ומה שאין כן כאן הא ליתיה בלא אקיים.

והדברים דומים בדומים ממש, דהא פלוגתא דרבי מאיר ודרי חנינא בן גמליאל בקידושין הוא, אי מכלל הן אתה שומע לאו, כלשון הגמרא פרק קמא דנדרים (יא) ובכמה דוכתי (שם יג: סוטה יז), ואם כן מחלוקת המקשן

שביבי יוסף

אלמות אור לחקירות יסודות סברות וכללים המפורשים בתורת רבינו ז"ע

עשיית שליח לדבר עבירה - אינה חלק מהעבירה אלא עבירה בפנ"ע

"לעשות שליח לדבר עבירה אינו חלק מן העבירה בעצמותה, אך הוא עבירה בפני עצמה - שלא לעשות שליח לדבר שהוא נגד מצותי יתברך, ידיה איזה מצוה שיהיה"

לקח טוב כלל א פסקא מו

התגלות המשיח

~ מתוך: אוצרות יוסף דרשות; מאמר לבנה; מאמר דוד ~

וכפירוש המהר"י הכהן ז"ל הנ"ל, וכן מפורש שם במדרש בשאר דברי המדרש, עיין שם היטב.

והענין נראה, דהנה 'יובל' ש'י' גימטריא 'משיח', ומכאן יצא להם ז"ל לדרוש דקאי על מלך המשיח. והנה התגלות המשיח שיתגלה במהרה בימינו אמן, עניינו ענין התגלות בחינת אלופו של עולם המסתתר, שעל ידי שמציאות ההתנגדות יפליט את שבי הקדושה שבתוכו - דהוא עצמו סוד אלופו של עולם המסתתר הנ"ל וכנודע (ראה תולדות יעקב יוסף פרשת בראשית ד"ה וכיוצא בזה שמעת; דגל מחנה אפרים פרשת אמור ד"ה אלה המצוות). ועל ידי שיחזור ניצוצי הקדושה למקורם, על ידי זה יהיה התגלות המשיח, וזה עצמו סוד הגאולה וקיוכו הנדחים וכנודע (ראה עץ חיים שער לט דרוש ב; ספר הליקוטים פרשת וישלח סימן לו ד"ה וימשי).

ולכן תראה, כי 'יובל' ש'י' הוא אתון 'יבא שילה', וכמו שכתוב בפרשת ויחי (בראשית מט, י) 'עד כי יבא שילה' וגו', **ובתרגום**, 'עד דייתי משיחא', וכן הוא במדרש שם (ב"ר צה, ח) וברש"י (ד"ה עד). ובסנהדרין (צח,): דבי רבי שילא אמרי, שילה שמו (של משיח), שנאמר 'עד כי יבא שילה'. והנה 'יבא שילה' הוא עצמו אתון 'יובל' ש'י', ואין חילוק - רק דאית ו' אשר בתיבות 'יובל' ש'י' נתחלקה בתיבות 'יבא שילה' לאתון א"ה, ושאר האותיות הם שוות ממש.

והענין, דהתחלקות הזה שנתחלקה ה' לא' וה', מורה על התגלות הא' - סוד אלופו של עולם הנ"ל, ועל כך בחלקה ה' רק לחלוקה זאת - ה' א', ולא לחלוקה אחרת - ב' ד' או ג' ג', כי כוונת החלוקה הזאת רק לענין התגלות אות הא', ועל כך כד שיתגלה אות הא' הוכרחה להתחלק לא' ה' וכמובן, והיינו שנתגלה רק אות הא', ושאר המספר של ה' ה' הנותר דהוא ה' נשאר שפיר במקומו, וכונת גילוי הא' מורה על זה, כי בהתגלות בחינת הא' סוד אלופו של עולם, היינו בבוא ניצוצי הקדושה למקורם הקדוש, אז גם כן 'יבא שילה' ויהיה התגלות משיח.

וזהו עצמו ענין הדרש של המדרש שוחר טוב הנ"ל - 'יובל' גימטריא 'בהם', שיביאו את ישראל עצמן לדורון. והכוונה על שצד ההתנגדות יפליטו ויחזירו את ניצוצי הקדושה, דהם עצמן סוד ניצוצי נשמות ישראל שנפלו לשם וכנודע (ראה שער הגלגלים הקדמה טו; שער המצות פרשת ראה ד"ה מצות זכירת), ובהזכירם אלו הניצוצות, דהוא עצמו סוד הבאתם את ישראל שביניהם לדורון, על ידו זה יהיה הגאולה והתגלות משיח, ואז יעשה מתיבות 'יובל' ש'י' - 'יבא שילה' בהתגלות הא' וכנ"ל. היינו, דעל ידי 'יובל' ש'י' - דהיינו הביאם את ישראל שביניהם לדורון, דהוא סוד החזירים את הניצוצי הקדושה - סוד התגלות אלופו של עולם המסתתר בהם, על ידי זה יעשה 'יבא שילה' בהתגלות הא' וכנ"ל.

וזהו הכוונה הנסתרה בדברי המדרש 'יובל' גימטריא 'בהם' - והוא חסר א', לרמז דכוונת 'ישראל שביניהם' הוא בחינת אלופו של עולם המסתתר, ורק על ידי הבאתם את השי הזה, היינו שיביאו את ישראל שביניהם כדברי המדרש, והוא עצמו בחינת החזרת הניצוצי הקדושה למקורם - בחינת התגלות אלופו של עולם המסתתר, על ידי זה הוא שנתגלה הא' ויעשה 'יבא שילה' בהתגלות אות א' וכנ"ל. ואם כן בכוונה מכוונת דרשו ז"ל 'יובל' גימטריא 'בהם' בחסרון א', לרמז שזה עצמו יהיה הדורון - הא' המסתתרת וכנ"ל, ודו"ק היטב.

אהרן יוסף דוד - המשיך כל אחד מהם את המדה שלו לעולם, כי אברהם המשיך מדת החסד לעולם, ויצחק מדת הגבורה, וכן כולם, **וכנודע בחכמה** (שם ח"ב רע"ו: שם ח"ג ש"ב), והנחילה לבניו עד עולם, וזהו הענין מה שניתן מלכות ישראל לדוד ולזרעו עד עולם (ראה שמואל ב ז, טז; תהלים פט, ה; עיין זוה"ק נשא קמו). עם כל זה, בין דוד ובין בניו לא השיגו עדיין המדה הזאת בתכלית השלימות, כיון שהתגלות השלם של המדה הזאת תהיה רק לימות המשיח (ראה זוה"ק נח ע"ג: שם נשא קל:).

ורק המלך המשיח אשר יעמוד אי"ה במהרה מזרע דוד, ואז יהיה התגלות הגמור של המדה הזאת, הנה אך הוא אשר יזכה במדה זאת זכיה שלימה. והוא סוד אמרם ז"ל בבראשית רבה (צט, ח) על הכתוב (בראשית מט, י) 'עד כי יבא שילה' - עד שיבוא מי שהמלכות שלו כו' [וכן הוא **בתרגום** וברש"י (ד"ה עד) על הכתוב הנ"ל, עיין שם], היינו משיח שהוא מזרע דוד, ונקרא דוד (ראה מדרש משלי יט, כא), וכמו שכתוב (יחזקאל לו, כה) 'ודוד עבדי נשיא להם לעולם', ואנו מתפללים עליו (תפלת שמונה עשרה) 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח'. והכוונה, שספירת המלכות הוא שלו בתכלית, כי המלך המשיח תהיה מדת המלכות שלו בתכלית וכאמור.

והנה עניין מלחמת גוג ומגוג (ראה יחזקאל פרק לח-לט) וביטול העכו"ם לעתיד (ראה מכליתא דרשב"י יב, יב; פסיקתא רבתי י, ד), נראה שהוא גם כן מפאת הדבר האמור. וזה, כי כאשר תתגלה לעתיד מדת המלכות שמים - בחינת הלבנה בתכלית - אזי יהיה קיום רק לישראל שהם מתייחסים לה, וזה סוד מה שהם מונים גם ללבנה (סוכה כט,): מה שאין כן העכו"ם שאין להם חלק בה, וזה סוד מה שהם מונים לחמה לבד (שם), הנה יתבטלו וינערו מן הארץ (ראה איוב לח, יג ורש"י שם).

ענין הבאת העכו"ם את ישראל דורון

למשיח - ביאת המשיח - התגלות אלופו של עולם

הנה מצאתי במדרש שוחר טוב תהלים (פז, ו), אמר רבי ברכיה כו', 'בעת ההיא יובל ש'י' (ישעיה יח, ז) - גימטריא 'בהם', שהם מביאין אותן דורונות למלך המשיח כו'. ובפירוש המהר"י הכהן ז"ל כתב, וז"ל: פירוש, 'יובל' עולה מספר 'בהם', רק שאחד יותר, ואחד אינו מעלה ומוריד במנין, להורות שבהם עצמם השי והמנחה, כלומר, שהעובדי כוכבים נותנים את ישראל עצמם לדורונות, עכ"ל.

והנה הוא כדברינו (ראה בית האוצר מערכת א כלל מח ד"ה אחד) כי אחד אין נחשב חסרון. ואולם לענ"ד נראה כוונת המדרש גם כן על חשבון הכולל (ראה שם ד"ה וענין), היינו דתיבת 'יובל' גימטריא 'בהם' עם הכולל, ואולי גם כוונת המהר"י הכהן ז"ל כן.

ויש לומר בהך דמדרש שוחר טוב, דאמר 'יובל' גימטריא 'בהם', וזה, דהרי המדרש דריש האי 'יובל' ש'י', שהעובדי כוכבים יביאו את ישראל דורון למלך המשיח, וזהו 'בהם', שבהם עצמם יהיה הדורון,

ענין שני משיחין - הוספה והודאה

הענין דהפודה מעשר שני ונטע רבעי והקדש צריך להוסיף חומש (ראה בבא מציעא נה:). כי מה שצוית תורה להוסיף בהפדיון, הנה הוספה בקדושה יש עמה ענין ההודאה, שעל כן הוספה על ירושלים הוא בלחמי תודה - כמבואר בש"ס שבועות (יד,): ועל כן בהיות בההוספה ענין ההודאה דעניינו חמישי (ראה אוצרות יוסף דרוש ח פסקא א-ה), לכן ההוספה חומש, ודו"ק.

וזה ענין התאמות יוסף ויהודה יחד, וכמו שנאמר (בראשית מד, יח) 'ויגש אליו יהודה וגו' בי אדוני, ובמדרש שם (ב"ר צג, ב), הדא הוא דכתיב (איוב מא, ח) 'אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם'. והיינו, דיוסף - שמו מורה עליו דעניינו הוספה (ראה בראשית ל, כד), ויהודה עניינו הודאה - 'הפעם אודה את ד' (שם כט, לה), וכן בבראשית רבה (עא, ה), לאה תפסה פלך הודאה תחלה, לפיכך יצאו ממנה כל בעלי הודאה, וחשב שם יהודה (ראה בראשית לח, כו) ודוד (ראה תהלים קז, א) ודניאל (ראה דניאל ב, כג), ועל כן זהו ענין התאמות, כי ההוספה וההודאה מתאימים יחד.

וזה גם כן ענין שני המשיחין - משיח בן יוסף ומשיח בן דוד (ראה סוכה נב:). היינו משיח בן יוסף - הוספה, ומשיח בן דוד דאית מיהודה - הודאה, וכן דוד עניינו הודאה וכנ"ל, וכן שמו 'דוד' הוא 'הודיה' - וכמדרש שיר השירים רבה (ד, יא; ועיין מדרש זוטא שם ד, ד), על הכתוב (שיר השירים ד, ד) 'כמגדל דוד צוארך' - זה המקדש שנתנו בו הודיה למקום, היינו דדריש תיבת 'דוד' מלשון 'הודיה'.

וזהו בסוכה (נב). שכשרואה משיח בן דוד למשיח בן יוסף שנהרג, אומר, רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיים כו'. והיינו דכשרואה שמשח בן יוסף נהרג, היינו דיש ביטול אל ההוספה, אומר איני מבקש אלא חיים, שכל מה שיותר על החיות הכל הוא הוספה, ודו"ק היטב.

התגלות הגמורה של ספירת

המלכות תהיה רק לימות המשיח

הנה נודע (ראה זוה"ק נח ע"ג: שם וירא קג:), כי עיקר התגלות הגמור של ספירת המלכות תהיה רק לימות המשיח אי"ה, וזהו ענין תפלתינו (מוסף למועדים) 'גלה כבוד מלכותך' עלינו מהרה, מה שאין כן בעולם הזה, אף בזמנים אשר היו ישראל בארצם, עם כל זה עדיין לא נתגלתה המדה הזאת בשלימות. ואמרו **חכמי האמת** (ראה הקדמת הרח"ו לעץ חיים ד"ה ונחזור; תולדות יעקב יוסף פרשת וישלח ד"ה בפסוק וישב), שזה סוד אומרם ז"ל (שבת סג,): עיין ברכות לד:), אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד.

והנה תבין מזה, כי גם דוד המלך ע"ה, אם שהיה מרכבת המלכות (ראה זוה"ק וירא קג:; זוה"ק וישב כט:), והמשיך זאת המדה לעולם (שם לך לך פז,): [כי כל אחד משבעה אנשים - אברהם יצחק יעקב משה

אוכלין, (אָן פקועה קאי, דמטמא טומאת אוכלין אפילו בחייו). וחכמים אומרים, אינו מטמא טומאת אוכלין, מפני שהוא חי, וכל שהוא חי אינו מטמא טומאת אוכלין, עכ"ל הגמרא.

הנה דדבר זה אי בעל חי בעצם אין חשוב 'אוכל', הוא פלוגתא דתנאי, דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה דרך האיסור שבו מסלק שם 'אוכל', מה שאין כן בעל חי המותר - כגון בן פקועה - חשוב 'אוכל', ומטמא טומאת אוכלין, ורבנן סבירא להו דכל חי אין מטמא טומאת אוכלין, והיינו על כרחך משום דבעל חי בעצם אין קרוי 'אוכל' וכנ"ל.

ועיין עוד בגמרא כאן בדומה לזה פלוגתא דבית שמאי ובית הלל, דבית שמאי סבירא להו כרבי יוסי הגלילי, ובית הלל כרבנן. ועוד יש בדומה לזה פלוגתא דרבי מאיר ורבנן בנבילה (קה), עיין שם דרבי מאיר מוכח דסבירא ליה כרבי יוסי הגלילי כאן, ורבנן כרבנן, עיין שם היטב ותבין.

אותו ואת בנו' - אם נחשב לאו שבמקדש

חידושי בסוגיא דהיתר מצטרף לאיסור, דהא דאמרין היתר מצטרף לאיסור בקדשים (פסחים מה), היינו רק אם האיסור הוא מפתת קדשים, אבל איסור דעלמא הנוהג גם בחולין, אזי אף כשהאיסור הזה הוא בקדשים, עם כל זה אין לו דין 'קדשים', ואין ההיתר מצטרף לו גם שם, כמו שאין אומרים באיסורי חולין דין היתר מצטרף לאיסור.

ואולם סברא זאת לאו פשוטה היא כל כך, ויש לי להעיר בה מתוספות כאן (עח. ד"ה מנין), דאהא דאמרין מנין ל'אותו ואת בנו' שנוהג במקדשין וכו', כתבו וז"ל: ואם תאמר, ואמאי סלקא דעתך דלא איירי קרא במקדשין, הא סתמא כתיב. ואין לומר, דאצטרך שאם צריך לפסח ואין לו אלא אותו שנשחט בו ביום אביו או בנו, דסלקא דעתך דאית עשה דפסח ודחי לאו ד'אותו ואת בנו', ולהכי איצטרך דלא דחי וכו', עכ"ל.

והנה קשה, דהיכא הוה אמינא כלל דדחי, הא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש (זבחים צז). ועל כרחך, דלאו ד'אותו ואת בנו' דהוא לאו דעלמא, על כן אף בקדשים אין לו דין לא תעשה שבמקדש, ושפיר נדחה מפני עשה.

ואולם יש לחלק דשאני הכא, דהתוספות אזלי לפי ההוה אמינא דאין מקרא מיוחד לאיסור אותו ואת בנו במקדשין, מה שאין כן לפי האמת - דמייתי בגמרא (עח). קרא מיוחד לאיסור 'אותו ואת בנו' במקדשין, על כן שפיר יש לומר דיש לו דין קדשים, ושיכול לעשות דחיו.

ואולם אין זה מוכרח, דסוף סוף הרי הוא איסור הנוהג גם בחולין, ועל כן נהי דגילתה תורה בגילוי מיוחד דאיסור החולין הזה נוהג גם בקדשים, עם כל זה יש לומר עדיין דיש לו דין חולין גם בקדשים, כיון שאיננו דבר מיוחד בקדשים בפרט, רק נוהג בחולין, והתורה גילתה רק דדין חולין הזה הוא גם בקדשים, ודו"ק.

לנשחט על ידי שחיטת האם, או דילמא היתר גרידא הוא. דהביריתא סוברת דההיתר מפאת שנחשב העובר לנשחט, ועל כן שפיר חשיב יש במינו שחיטה אגב אמו, אבל המשנה סוברת דרך היתר בעלמא הוא, ולא מפאת שנחשב כשחוט, ועל כן שפיר אין במינו שחיטה כלל, כיון דגם אגב אמו הרי איננו נשחט, רק שנעשה היתר בעלמא, ולא מטעם שחיטה.

היתר לגבוה בנולד מבני פקועה

מה שכתב כבוד תורתו^א בשם **השער המלך** הלכות מעשה הקרבנות, דמשכחת בן פקועה כשר לגבוה (ראה לעיל לה:), אם אביו ואמו היו בני פקועה, ונולד דרך לידה.

אין השער המלך במעשה הקרבנות, רק באיסורי המזבח (פ"ה הי"א). ואין מבואר שם כן, רק דהביא רש"י בסוגיין (עד: ד"ה דגמר), ומדברי רש"י בפשיטות נשמע כן, דכתב דהפסול בן פקועה לגבוה מפאת יוצא דופן, דפסולו מפאת שאינו דרך לידה, כמבואר בגמרא בכמה דוכתי (לעיל לה: בכורות נו). דיוצא דופן אימעות מ"כי יולד" (ויקרא כב, כז) דבעינן דרך לידה, ואם כן ולד הנולד מבן פקועה דרך לידה ממילא דכשר.

ולדעת התוספות בסוגיין (ד"ה דגמר), דפסול בן פקועה מפאת דהוא נשחט, אם כן גם ולד הנולד מבן פקועה פסול, כיון דנחשב כבר נשחט, ויוחסר איפוא עבודת השחיטה דהיא אחת מארבע עבודות.

ומחלוקת רש"י ותוספות נראה, דהוא בספק שנסתפקת **באתון דאורייתא** (כלל יד פיסקא ד: ט) אם היתר בן פקועה מפאת שנחשב העובר נשחט, או היתר גרידא הוא, יעוין שם היטב. דסברת התוספות היא דנחשב נשחט, ולרש"י היתר גרידא הוא, וכמובן.

אם בעל חי נחשב 'אוכל'

אי בעל חי חשוב 'אוכל', עיין כלל ע"ב (ראה בית האוצר מערכת א ד"ה עוד) דהבאתי ראייה דאיסור לא מיקרי 'אוכל', מגמרא יומא (פ), 'מכל האוכל אשר יאכל' (ויקרא יא, לד) - אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה - ביצת תרנגולת. ואימא גדי, מחוסר שחיטה (כשיוצא מתוך האוכל שנוצר בו, לאו 'אוכל' מיקרי לענין טומאה, לא הוא ולא אמו, דהא מחוסר שחיטה, רש"י). ואימא בן פקועה, טעון קריעה (דנן) (עד). קורעו ומוציא את דמו, רש"י, עיין שם היטב מה שדנית בזה.

ויש לדחות, כיון דשם בבעלי חיים איירי, ויש לומר דבעל חי בעצם אין חשוב 'אוכל', לא מפאת האיסור, רק דחי הוא מין בפני עצמו ואיננו מין אוכלין.

והנה גוף הדבר הזה - אי בעל חי בעצם לא חשוב אוכל, או רק מפאת האיסור הוא דלא חשוב אוכל, נראה דהוא פלוגתא דתנאי בסוגיין (עח), רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יוסי הגלילי, מְטִימָא טומאת

טריפה - איסור עצמי או מדין נבילה

נסתפקת, איסור טריפה מה עניינו, אם איסורו הוא איסור מבחוץ כשאר איסורים, ואיננו חסרון בשחיטה כלל, או דילמא עניינו שבטריפה גזרה תורה שלא תועיל בו השחיטה לענין אכילה, והוי נבילה לענין אכילה.

ונראה, דאמרין בסוגיין (עג). דטריפה ששחטה - מטמאה במקדשין מדרבנן, ומוכח דאיסור אכילת טריפה הוא מטעם נבילה, דאם לא כן, מדוע מטמא מדרבנן, ומדוע לא גזרו חכמים בשאר איסורין שיטמאו.

ועל כרחך דטריפה יש בה לתא דנבילה, דאיסור אכילתה הוא מטעם נבילה, אלא דמן התורה איננה נבילה לענין טומאה, ועל כן כיון שעל כל פנים יש בה שם 'נבילה', ונבילה בעלמא הרי הוא מטמא (ראה ויקרא יא, כד-כה), על כן שפיר שייך לגזור - משום מעלת מוקדשין - שיהיה גם טריפה מטמא מוקדשין, מה שאין כן אם טריפה איננה נבילה כלל, ואיסור אכילתה איסור מבחוץ הוא. אזי ודאי דאין שייך לגזור בה טומאה כלל יותר מבשאר איסורין.

בן פקועה - היתר בעלמא או שחשוב נשחט

בגמרא (עד), שחט בן תשעה חי במעי אמו מהו וכו', עיין שם דאיבעי ליה, אי בן פקועה ניתר גם בשחיטת עצמו, וארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא (שני סימנים דאם, ושני סימנים דידיה), או דילמא ניתר רק בשחיטת אמו לבד, אבל לא בשחיטת עצמו.

והנה, אם נאמר דנותר רק בשחיטת אמו לבד, אזי נראה דאין לעובר במעי אמו שום שחיטה כלל. דאין לומר דכיון דעל כל פנים ניתר בשחיטת אמו, אם כן שחיטת אמו היא שחיטתו, ושייך ביה שחיטה שפיר, דזה אינו, דמה ששחיטת האם מתרת העובר שבבטנה, מאן לימא לן דהוא מטעם שעל ידי שחיטת האם נחשב העובר כנשחט, דילמא באמת אין העובר נשחט כלל, וראוי שיהיה אסור, אלא שהתורה התירה איסור כזה הנמצא במעי האם בקרא ד'כל בבמה תאכלו' (ראה דברים יד, ו), דילפינן מיניה (לעיל סט). היתר בן פקועה, ומנא לן לומר דזה נחשב לשחיטת העובר, כיון שהיתר בעלמא הוא שהתירתו תורה.

ועיין עוד בסוגיין (עד), דאמתניתין דתנן (עב): דבן שמונה חי אין שחיטתו מטהרתו, לפי שאין במינו שחיטה, פריך בגמרא, והתניא בן שמונה חי יוכיח, שאף על פי שיש במינו שחיטה וכו'. אמר רב כהנא, יש במינו שחיטה אגב אמו. ותנא דידן, מינא דאמיה לא פריך, עכ"ל הגמרא.

וצריך להבין באיזה סברא נחלקו המשנה והברייתא הנ"ל, דהברייתא סוברת דבן שמונה חי חשיב יש במינו שחיטה, הואיל ויש בו שחיטה אגב אמו, ואילו המשנה סוברת דלא חשיב יש במינו שחיטה מפאת השחיטה אגב אמו.

ולפי מה שכתבתי, יש לומר דפליגי בספק הנ"ל - אם היתר בן פקועה הוא מפאת שנחשב העובר

(א) תשובה זה נכתבה אל: "כבוד האברך ה"ה הרב החריף ובקי חסיד וירא ד', בן של קדושים גפן אדרת, המפורסם לשם ולתפארת כש"מ מו"ה **יעקב יוסף הכהן** שליט"א בק"ק רדאמסק".

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(ההבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com